

TARIM STRATEJİSİ (2006-2010)

1.AMAÇ

Kaynakların etkin kullanımı ilkesi çerçevesinde ekonomik, sosyal, çevresel ve uluslar arası gelişmeler boyutunu bütün olarak ele alan örgütlü, rekabet gücü yüksek, sürdürülebilir bir tarım sektörünün oluşturulması temel amaçtır.

Bu temel amaç doğrultusunda tarım stratejisi belgesi, 2006-2010 yılları arasında, Avrupa Birliğine uyumu da gözeterek, tarım sektörü ile ilgili kesimlerin karar almalarını kolaylaştırmak, sektörün kalkınma hedef ve stratejileri doğrultusunda geliştirilmesini sağlamak ve 2004 sonuna kadar çıkarılacak Tarım Çerçeve Kanunu ile bu kanuna dayalı olarak hazırlanacak ikincil mevzuatın temelini oluşturmak için hazırlanmıştır.

2. STRATEJİK AMAÇLAR

- > Sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde kaliteye dayalı üretim artışı ile gıda güvenliği ve gıda güvencesinin sağlanması,
- > Üreticilerin gelir düzeyinin yükseltilmesi ve istikrarının sağlanması, üretim maliyetlerini azaltıcı ve teknolojik gelişimi hızlandırıcı tedbirlerin uygulamaya konulması yoluyla üreticilerin rekabet düzeylerinin yükseltilmesi,
- > Tarımsal pazarlama altyapısının iyileştirilmesi ve üreticilerin pazara erişim düzeylerinin artırılması, tarım-sanayi entegrasyonunun geliştirilmesi, işleme sanayinin rekabet edebilirliğini artırıcı nitelikte uygun ve kaliteli ham maddenin temin edilmesi ile tüketici tercihlerinin karşılanması amacıyla yönelik tedbirlerin alınması,
- > Üreticilerin katılımını ve sorumluluğunu esas alan ve doğrudan üreticilere finansman sağlayan yaklaşıma dayalı kırsal kalkınma projelerinin oluşturulması ve söz konusu projelerin kırsal yaşam şartlarını iyileştirecek biçimde uygulanması,
- > Kamudan bağımsız bir yapıda üreticilere, üretimden pazarlamaya kadar olan safhalarda hizmet vermek üzere; kar amacı gütmeyen Tarımsal Üretici Birliklerinin kurulması ve geliştirilmesi ile tarımsal nitelikli diğer üretici örgütlerinin geliştirilmesi, söz konusu örgütlerde denetimin özerkleştirilmesi,

temel stratejik amaçlardır.

3. TEMEL İLKELER

Avrupa Birliği Ortak Tarım ve Balıkçılık Politikalarına Uyum ve Dünya Ticaret Örgütü Tarım Anlaşması esas alınacaktır.

Piyasa koşullarında tarımsal üretime yönelik olarak piyasa mekanizmalarını bozmayacak destekleme araçları uygulanacaktır.

Tarım ve kırsal kalkınmada bütüncül yaklaşım ve katılımcılık benimsenecektir.

- Fark Ödeme Uygulaması

Fark Ödeme uygulamasının temel amacı arz açığı olan ürün yetiştiricilerini desteklemektir. Mevcut durumda pamuk, ayçiçeği, soya fasulyesi ve diğer yağlı bitkileri kapsayan uygulama, mısır ve bazı yemeklik baklagilleri kapsayacak şekilde genişletilecektir. Uygulama ile hedef fiyat ve pazar fiyatı arasındaki fark üreticilere prim olarak ödenecektir.

Uygulamanın kapsamı ve uygulama alanının genişlemesi ile birlikte, fark ödeme uygulamasının tarım destekleme bütçesi içindeki payı % 9'dan % 13'e yükselecektir.

- Hayvancılık Destekleri

Hayvancılık faaliyetlerinde ırk ıslahı, kaba yem üretiminin artırılması, verimliliğin artırılması, işletmelerin ihtisaslaşması, işletmelerde hijyen şartlarının sağlanması, hayvan sağlığı ve refahı, hayvan kimlik sisteminin teşviki, hayvansal ürünlerin işlenmesi ve pazarlanması ile bunlarla ilgili kontrol, takip ve standartların iyileştirilmesi amacıyla mevcut destekleme araçlarına ek olarak et primleri, pazarlama destekleri, hayvancılık işletmelerinin modernizasyonu destekleri ile çevresel önlemlere yönelik tedbirler uygulamaya konulacaktır. Su ürünleri üretiminin artırılması amacıyla, içsu ve deniz balıkçılığının geliştirilmesi, avcılığın kontrolü ve desteklenmesi, işletmelerin kurulması ve modernizasyonu, su ürünleri işleme tesislerinin iyileştirilmesine yönelik desteklemeler yapılacaktır.

Yeni destekler yoluyla hayvancılık alt sektöründe ihtisaslaşmış hayvancılık işletmelerinin sayısının artırılması da sağlanacaktır. Uygulamanın kapsamının genişlemesi sonucunda hayvancılık desteklerinin tarım destekleme bütçesi içindeki payının % 12 seviyesine yükselmesi hedeflenmektedir.

- Kırsal Kalkınma Destekleri

Kırsal kalkınma program, proje ve faaliyetlerinde; katılımcılık, tabandan yukarı yaklaşım, yerel kapasitenin geliştirilmesi ve kurumsallaşması ilkesi çerçevesinde, tarım dışı sektörlerde istihdamın geliştirilmesi, üretici gelirlerinin artırılması ve farklılaştırılması, kadın ve genç nüfusun eğitim ve girişimcilik düzeyinin yükseltilmesi ile uygun kırsal teknolojilerin (appropriate technology) geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması esas alınacaktır.

Kırsal kalkınma yardımları;

- > Çiftçi ve çiftçi grupları tarafından yapılan köy bazlı yatırımlar
- > Özel sektör, Sivil Toplum Kuruluşları ve çiftçi kuruluşları tarafından yapılan kırsal yayım hizmetleri,
- > Arazi toplulaştırma faaliyetleri,
- > Mikro-finans faaliyetleri,
- > Kadın ve dezavantajlı gruplara yönelik programlar

başlıklarını kapsayacaktır:

- Telafi Edici Ödemeler (Alternatif Ürün Programı)

Mevcut durumda fındık ve tütün üretiminden vazgeçip alternatif ürün yetiştiren üreticilere yapılmakta olan telafi edici ödemeler, yine aynı çerçevede üreticilerin arz fazlası olan diğer ürünlerin üretiminden vazgeçerek alternatif ürünlere yönelmeleri durumunda, gelir kayıplarının telafi edilerek teşvik edilmesi ve bu sayede aşırı arz problemlerinin önlenmesi amacıyla uygulanacaktır.

Uygulama kapsamında hem ürün kapsamının hem de uygulama alanının genişletilmesi hedeflenmektedir. Bu sayede tarımsal destekleme bütçesinden % 3 oranında pay alan telafi edici ödemelerin % 5 seviyesine yükselmesi sağlanacaktır.

- Ürün Sigortası Ödemeleri

Tarım üreticilerinin üretim, fiyat ve gelir risklerine karşı korunmasında tarımsal sigorta ve risk yönetim araçlarının geliştirilmesi esas alınacaktır. Ürün sigorta destek programı, gerekli teşviklerin sağlanması için başlangıç aşamasında sigorta priminin belirli bir oranının desteklenmesini içermektedir. Tarımsal sigorta, sisteminde devlet tarafından karşılanacak prim destek oranı azami yüzde 50 ile sınırlandırılacaktır.

- Çevre Amaçlı Tarımsal Alanların Korunması (ÇATAK) Program Desteği

Erozyon ve olumsuz çevresel etkilere maruz kalan tarım arazilerinde, işlemeli tarım yapan üreticilerin, arazilerini doğal bitki örtüleri, çok yıllık yem bitkileri, organik tarım ve ağaçlandırma gibi yöntemleri kullanmalarını teşvik etmek üzere, talep etmeleri durumunda tarım tüzel kişileri/üretici grupları ile devlet arasında en az beş yıl süreyle ve birim alan başına belirlenen yıllık ödemelere dayalı sözleşme karşılığında yem ve örtü bitkileri ile ağaçlandırma faaliyetleri yapılacaktır.

- Diğer Destekler

Rekabete dayalı araştırma hibeleri dahil AR-GE Hizmetleri, ihracat teşvikleri, gerektiğinde bazı girdi destekleri, kredi destekleri ve benzer destekleme araçları kullanılacaktır.

5. TARIMSAL DESTEKLEME BÜTÇESİ

Bütçe imkanlarının kısıtlı olması, tarımsal destekleme ödemelerinde gerek ilave yükümlülükler gerekse DGD ödemelerinin zamanında bitirilememesi nedeniyle cari yıl bütçe yükümlülüklerinin sonraki yıllara taşınması sorununu getirmekte olduğundan 2005 yılı sonuna kadar tüm yükümlülüklerin yerine getirilmesine çalışılacaktır.

Tarım sektörü desteklemeleri için ayrılan kaynağın GSMH'nin yüzde 1'in altına inmemesine, sektörün önem ve özellik arz etmesi nedeniyle, özen gösterilecektir.

Tarımsal destekleme araçlarının, tarımsal destekleme bütçesi içerisindeki payı aşağıdaki şekilde olacaktır.

Tarım sektörü ile ilgili temel tarafların kurumsallaşmasını ve etkin çalışmasını sağlayacak tedbirler alınacaktır.

Kamu kurum ve kuruluşları tarafından yürütülen tarımsal program, proje ve faaliyetlerin tarımsal tüzel kişiliklerin gelişimini özendirici bir çerçevede uygulanması sağlanacaktır.

Kamu ve özel sektörün kırsal alandaki uygulama kapasitesinin güçlendirilmesi sağlanacaktır.

Tarımsal destek yöntemlerinin uygulanmasında ekonomik ve sosyal etkinliğin yanısıra, bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarının giderilmesi, sektörel sürdürülebilirlik ve gıda güvencesinin sağlanması esas alınacaktır.

Destekler belirlenirken ödeme miktarı, şekli ve zamanı önceden ilan edilen usul ve esaslara dayalı olarak düzenlenecektir.

Tarım ürünlerinin pazarlanmasında, adil rekabet şartlarına, dayalı, üretici ve tüketicilerin yararına işleyen, etkin ve verimli bir yapının oluşturulması esas alınacaktır.

4. TARIMSAL DESTEKLEME ARAÇLARI

Tarımsal destekleme araçları; Doğrudan Gelir Desteği (DGD) Ödemeleri, Fark Ödemeleri, Hayvancılık Destekleri, Çevre Amaçlı Tarımsal Alanların Korunması (ÇATAK) Programı Destekleri, Telafi Edici Ödemeler, Ürün Sigortası ödemeleri, Kırsal Kalkınma Destekleri ve diğer desteklerdir.

- Doğrudan Gelir Desteği (DGD)

DGD ödemeleri tarımsal üretim amacıyla işlenen araziler üzerinden her yıl tespit edilen birim ödeme miktarı (dekar başına TL) üzerinden yapılacaktır. Ödeme miktarları, üreticilerin tarım politikaları amaçlarına uyumunu kolaylaştırmak üzere farklı düzeylerde belirlenebilecektir.

Çiftçi kayıt sisteminin geliştirilmesine paralel olarak, ödemeler belli ürünleri yetiştiren üreticilere yapılacaktır. Ancak, alana dayalı ödeme kriteri değiştirilmeyecektir. Sera üreticileri, meyve ve sebze yetiştiricileri ve Çevre Amaçlı Tarımsal Alanların Korunması (ÇATAK) Program alanları DGD uygulamalarının dışında tutulacaktır.

Ancak bu alan ve üreticiler kırsal kalkınma destek ve ÇATAK programına dahil edilecektir. Bu uygulama, ürünlerin tarımsal politika amaçlarına daha iyi hizmet etmesini ve farklı destek araçları arasında bağlantının kurulmasına yardımcı olacaktır. DGD sistemi için ayrılan % 78'lik bütçe payı aşamalı olarak azaltılarak % 45'e indirilecek ve ihtiyaç duyulduğunda Bakanlar Kurulu tarafından artırılıp, azaltılabilecektir. DGD ödemeleri, 2006 yılına kadar mevcut ödeme seviyesinde sabitlenecektir.

Tarımsal Destekleme Araçları	Bütçe Payı (%)
DGD Ödemeleri	45
Fark Ödeme Uygulaması	13
Hayvancılık Destekleri	12
Kırsal Kalkınma Destekleri	10
Telafi Edici Ödemeler	5
Ürün Sigortası Ödemeleri	5
ÇATAK Programı Destekleri	5
Diğer Destekler	5
Toplam	100

Tarımsal destekleme araçlarının tarımsal destekleme "bütçesi içindeki payları, gerektiğinde Bakanlar Kurulu'nca cari bütçe yılında $\pm$ % 25 oranında değiştirilebilecektir.

Tarım sektöründeki altyapı yatırımları ve cari tarımsal harcamalar tarımsal destekleme bütçesi kapsamı dışındadır.

6. UYGULAMA ESASLARI

Üreticilere yapılacak her türlü destekleme ödemelerinde, Çiftçi Kayıt ve Hayvan Kayıt Sistemleri esas alınacaktır.

Destekleme ödemeleri; bölge, işletme, arazi, ürün, tarım sistemi, sözleşmeli üretim ve çevre gibi konularda Kalkınma Planları ile Yıllık Programlar ve bütçe dengeleri esas alınarak Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın görüşleri doğrultusunda farklı miktarlarda yapılacaktır.

Destekleme ödemelerinin gerekçesi, hedef kitlesi, ödeme biçimi ve ödeme zamanlaması ilgili mevzuatta belirtilecektir.

Desteklenecek ürünlerin ve destekleme ödeme miktarlarının belirlenmesinde kalite, standart ve hijyen kriterleri dikkate alınacaktır.

Bir çiftçinin/işletmenin alabileceği azami toplam destekleme miktarı yıllık olarak belirlenecektir.

Bu strateji belgesinde yer alan destekleme araçlarının sektörel amaçlar ile alt sektörler itibariyle öncelik ve gerekçelerinin ilişkilendirildiği matris ekte sunulmaktadır.

STRATEJİK AMAÇLAR	ALT SEKTÖR ÖNCELİKLERİ	GEREKÇELER	UYGULAMA ARAÇLARI H
1. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İLKESİ ÇERÇEVESİNDE KALİTEYE DAYALI ÜRETİM ARTIŞI İLE GIDA GÜVENLİĞİ VE GIDA GÜVENCESİNİN SAĞLANMASI	<p>Gıda üretim maliyetlerinin düşürülerek toplumun temel besin kaynaklarına erişiminin kolaylaştırılması ve temel gıda maddeleri üretiminin garanti altına alınması</p> <p>Bitkisel üretim:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Arz açığı olan ürünlerin üretiminin artırılması * Kaliteli ve rasyonel girdi kullanımı * İyi tarım uygulamaları * Organik tarım uygulamaları * Bitki hastalık ve zararlıları ile mücadele * Sulama ve tarla içi geliştirme hizmetleri uygulamaları * Arazi toplulaştırması <p>Hayvancılık:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Islah * Yem bitkileri üretimi * Meraların geliştirilmesi * İşletme ölçeklerinin geliştirilmesi * Hayvan hastalıkları ile mücadele ve kontrol <p>İşleme Sanayi:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Ürün, üretim ve satış yerlerinin norm ve standartlarının iyileştirilmesi * Gıda kodekslerinin uygulamaya konulması * Gıda imalat tesislerinin denetiminin etkinleştirilmesi 	<p>Tarımsal üretimde verimlilik düzeyi, belli ürünler ve bölgelerde hala potansiyelin altındadır. Ayrıca, tüketicilerin ve sanayicilerin talep ettiği kalite tüm ürünlerde yakalanamamıştır. Bu arada yanlış tarım teknikleri çevreye olumsuz etkilerde bulunmaktadır.</p> <p>Toplumun beslenmesi açısından hububat, et ve süt ürünleri ile yağlı tohumlu bitkiler üretimi ve hayvancılık için gerekli yem bitkileri üretiminin ürün deseninde yapılacak düzenlemelerle yeterli üretiminin sağlanması gerekmektedir. Gıda fiyatlarının indirilmesi için verimlilik artırışı yoluyla maliyetlerin düşürülmesi yeterli gıda tüketimini sağlayacaktır.</p>	<ul style="list-style-type: none"> * Fark ödeme Sistemi * Hayvancılık Destekleri * Kırsal Kalkınma Destekleri * DGD * Telafi Edici ödemeler * Diğer Destekler
2. TARIMSAL İŞLETMELERİN REKABET GÜCÜNÜN ARTIRILMASI	<ul style="list-style-type: none"> * Arazi toplulaştırması * İşletme ölçekleri ve alt yapılarının iyileştirilmesi * Ürün çeşitlendirilmesi ve AR-GE faaliyetlerinin desteklenmesi * Dış piyasalarda rekabet üstünlüğü olan ve olabilecek ürünlerin desteklenmesi * Finansman araçlarının geliştirilmesi (leasing, lisanslı depoculuk gibi) * Organize tarım bölgelerinin kurulması * Arazi pazarının geliştirilmesi ile ilgili tedbirler * Risk yönetimi 	<p>Tarımsal üretimde rekabet gücünün artırılması için verimliliğin ve ürün kalitesinin geliştirilmesi, işletme ölçeklerinin ve alt yapı imkanlarının güçlendirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Rekabet gücünün artırılması çerçevesinde köy bazlı yatırımlar için finansman mekanizmalarının geliştirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.</p>	<ul style="list-style-type: none"> * Kırsal Kalkınma Destekleri * Diğer Destekler * Ürün Sigortası Ödemeleri * DGD

(*) Sektörel önceliklerin gerçekleştirilmesinde tarımsal altyapı yatırımlarından ve cari tarımsal harcamalardan da faydalanılacaktır.

STRATEJİK AMAÇLAR	ALT SEKTÖR ÖNCELİKLERİ	GEREKÇELER	UYGULAMA ARAÇLARI (*)
3. TARIMSAL PAZARLAMA ALTYAPISININ GÜÇLENDİRİLMESİ VE TARIM-SANAYİ ENTEGRASYONUNUN SAĞLAMASI	<ul style="list-style-type: none"> * Pazar Bilgi Sisteminin kurulması * Ürün borsalarının geliştirilmesi * Lisanslı depoculuk ve varant sisteminin düzenlenmesi * Üretici Birliklerinin kurulması ve geliştirilmesi * Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerinin özerkleştirilmesi * Sözleşmeli üretim sisteminin yaygınlaştırılması * Üreticilerin bireysel ve birlikte oluşturacakları dikey entegrasyon projelerine teknik ve finansal destek sağlanması 	<p>Üreticiler Pazar talebine göre üretim kararlarını alamamaktadırlar. Bunun sonucunda kaynakların kullanımında dengesizlikler oluşmaktadır. Ayrıca, tarım ürünleri pazarlanmasında 2000 yılı öncesinde tarımsal KiT'lerin ağırlığı nedeni ile serbest pazar mekanizmaları gelişmemiştir. Bu nedenle üreticiler ürünlerini pazarlamada güçlüklerle karşılaşmaktadır.</p>	<ul style="list-style-type: none"> * Kırsal Kalkınma Destekleri * Diğer Destekler * Telafi Edici ödemeler
4. KIRSAL GELİRLERİN ARTIRILMASI VE KIRSAL TOPLUMUN YAŞAM ŞARTLARININ İYİLEŞTİRİLMESİ	<ul style="list-style-type: none"> * Katılımcı bir yaklaşımla tarım dışı gelir getirici faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ve desteklenmesi * Çevresel etkilere maruz kalan tarım alanlarının korunması * Kırsal alanlarda kadın ve gençlerin ekonomik yaşamdaki etkinliklerinin artırılması * Çiftçi eğitiminde özel yayım uygulamalarının geliştirilmesi * Tarım ve kırsal kalkınma amaçlı sivil toplum kuruluşlarının teknik kapasitelerinin güçlendirilmesi 	<p>Kırsal toplumun eğitim düzeyi düşük ve bu alanlarda kamu hizmetlerinin kalitesi yeterli değildir. Ayrıca, kırsal toplum gelirleri içerisinde tarım %40-70 oranında paya sahiptir. Bu nedenle, toplumun temel ve mesleki eğitim düzeyinin yükseltilmesi, beslenme şartlarının iyileştirilmesi ve yoksulluğun önlenmesi gerekmektedir.</p>	<ul style="list-style-type: none"> * Kırsal Kalkınma Destekleri * DGD * Hayvancılık Destekleri * ÇATAK ödemeleri
5. ÜRETİCİ ÖRGÜTLENMESİNİN GELİŞTİRİLMESİ	<ul style="list-style-type: none"> * Üreticilerin bir araya gelerek pazara entegrasyonunu sağlayacak destekler * Üreticilerin birlikte yapacakları hayvansal üretim faaliyetlerinin desteklenmesi * Sulama birlikleri ve kooperatiflerinin desteklenmesi * Üretici örgütlerinin özerkleştirilmesi ve yönetim yapılarının güçlendirilmesi ve ilgili yasal düzenlemelerin sonuçlandırılması * Üretici örgütlerinin geliştirilmesi için mali ve teknik destek sağlanması 	<p>Tarım işletmelerinin küçük ölçekli olması nedeni ile üreticilerin teknoloji kullanımı, pazar ve sanayi ile entegrasyonu açısından problemler oluşmaktadır. Bu nedenle üretici örgütlenmesinin teşvik edilmesi gerekmektedir.</p>	<ul style="list-style-type: none"> * Kırsal Kalkınma Destekleri * Diğer Destekler * Telafi Edici ödemeler

(*) Sektöre! önceliklerin gerçekleştirilmesinde tarımsal altyapı yatırımlarından ve cari tarımsal harcamalardan da faydalanılacaktır.